GENERALINIO ADVOKATO
MICHAL BOBEK IŠVADA,
pateikta 2021 m. vasario 23 d.[1]

Byla C-800/19

Mittelbayerischer Verlag KG
prieš
SM

(*Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas, Lenkija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas civilinėse ir komercinėse bylose – Jurisdikcija bylose dėl civilinės teisės pažeidimų, delikto arba kvazidelikto – Fizinio asmens, prašančio apginti asmenines teises, interesų centras – Internetinė publikacija – Žalą sukėlusio įvykio vieta“

I. Įvadas

1. Lenkijos pilietis (toliau – ieškovas), buvęs Aušvico koncentracijos stovyklos kalinys, Lenkijos teismuose pareiškė civilinį ieškinį Vokietijos laikraščiui dėl internete paskelbtame straipsnyje, kalbant apie per Antrąjį pasaulinį karą (tuo metu) okupuotos Lenkijos teritorijoje nacių pastatytą naikinimo stovyklą, pavartotos sąvokos „Lenkijos naikinimo stovykla“. Nors šis straipsnis buvo ištaisytas praėjus vos kelioms valandoms po jo paskelbimo internete, ieškovas tvirtina, kad ši internetinė publikacija pažeidė jo tautinį identitetą ir orumą.

2. Ar Lenkijos teismai turi tarptautinę jurisdikciją nagrinėti tokį ieškinį? Ieškovas pagrindinėje byloje reikalauja ne tik piniginės kompensacijos, bet ir taikyti kitas teisių gynimo priemones: teismo draudimą leidėjui vartoti sąvoką „Lenkijos naikinimo stovykla“ ateityje ir atsiprašymo paskelbimą.

3. Taigi, šioje byloje Teisingumo Teismo prašoma dar kartą patikslinti[2] tarptautinės jurisdikcijos nagrinėti bylas, susijusias su asmeninių teisių pažeidimais, padarytais internetinėmis publikacijomis, vertinimo kriterijus. Vis dėlto šioje byloje tai daroma gana ypatingomis aplinkybėmis: asmuo, kuris remiasi savo asmeninių teisių pažeidimu, ginčijamoje publikacijoje nebuvo įvardytas. Vis dėlto pagal šiuo metu suformuotą jurisprudenciją Lenkijos piliečių

[1] Originalo kalba: anglų.

[2] Žr. 2011 m. spalio 25 d. Sprendimą *eDate Advertising ir kt.* (C-509/09 ir C-161/10, EU:C:2011:685) ir 2017 m. spalio 17 d. Sprendimą *Bolagsupplysningen ir Ilsjan* (C-194/16, EU:C:2017:766).

asmeninės teisės apima jų tautinio identiteto, tautinio orumo apsaugą ir pagarbą lenkų tautos istorijos tiesai. Be to, tokiais atvejais, kaip aptariamas šioje byloje, laikoma, kad tokie pareiškimai daro poveikį šioms nacių naikinimo stovyklose išgyvenusių lenkų asmens teisėms.

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

4. Reglamento (ES) Nr. 1215/2012 [3] 15 ir 16 konstatuojamosiose dalyse nurodyta, kad:

„15) jurisdikcijos taisyklės turėtų būti ypač nuspėjamos ir pagrįstos principu, pagal kurį jurisdikcija paprastai nustatoma pagal atsakovo nuolatinę gyvenamąją (buveinės) vietą. Todėl turėtų visada galioti ši jurisdikcijos nuostata, išskyrus keletą aiškiai nustatytų atvejų, kai ginčo objektas arba šalių autonomija pateisina kitą siejamąjį kriterijų. <…>

16) jurisdikcija turėtų būti nustatoma ne tik pagal atsakovo nuolatinę gyvenamąją (buveinės) vietą, bet ir pagal kitą alternatyvų jurisdikcijos pagrindą, atsižvelgiant į glaudų ryšį tarp teismo ir bylos arba siekiant padėti tinkamai vykdyti teisingumą. Glaudaus ryšio reikalavimas [buvimas] turėtų užtikrinti teisinį tikrumą ir padėti išvengti galimybės pareikšti atsakovui ieškinį valstybės narės, kurios jis negalėjo pagrįstai numatyti, teisme. Tai ypač svarbu sprendžiant ginčus, susijusius su nesutartinėmis prievolėmis, kylančiomis iš privatumo ir asmeninių teisių, įskaitant šmeižtą, pažeidimų“.

5. Reglamento Nr. 1215/2012 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Pagal šį reglamentą asmenims, kurių nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra valstybėje narėje, ieškiniai turi būti pareiškiami tos valstybės narės teismuose, neatsižvelgiant į šių asmenų pilietybę“.

6. Šio reglamento 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta: „Asmenims, kurių nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra valstybėje narėje, kitos valstybės narės teismuose ieškiniai gali būti pareiškiami tik taikant šio skyriaus 2–7 skirsniuose nustatytas taisykles“.

7. To paties reglamento II skyriaus 2 skirsnyje „Specialioji jurisdikcija“ esančiame 7 straipsnyje nustatyta:

„Asmeniui, kurio nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra valstybėje narėje, ieškinys kitoje valstybėje narėje gali būti pareikštas:

<…>

2) bylose dėl civilinės teisės pažeidimų, delikto arba kvazidelikto – vietos, kurioje įvyko ar gali įvykti žalą sukėlęs įvykis, teismuose.“

[3] 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 351, 2012, p. 1).

B. Nacionalinė teisė

8. Kaip rašytinėse pastabose paaiškino Lenkijos vyriausybė, Lenkijos civilinio kodekso 23 ir 24 straipsniais saugomos įvairios asmeninės teisės. 23 straipsnyje pateiktas neišsamus asmeninių teisių dimensijų, kurios gali būti saugomos pagal šią nuostatą, sąrašas. Šiose nuostatose nėra aiškiai nurodytas tautinis identitetas, tautinis orumas arba teisė į pagarbą lenkų tautos istorijos tiesai. Vis dėlto Lenkijos vyriausybė nurodė daug nacionalinės jurisprudencijos pavyzdžių, patvirtinančių, kad šios trys dimensijos šiuo metu patenka į Lenkijos civilinio kodekso 23 straipsnyje nurodytų asmeninių teisių, kaip jas aiškina Lenkijos teismai, taikymo sritį [4].

9. Lenkijos vyriausybės teigimu, šios teisės gali būti pažeistos individualiais išpuoliais ir pareiškimais, susijusiais su didesne asmenų grupe, įskaitant visą tautą. Norėdamas pareikšti ieškinį dėl tokio pareiškimo ieškovas turi įrodyti, kad nagrinėjamas pareiškimas paveikė jį asmeniškai. Toks poveikis asmenims buvo patvirtintas, be kita ko, kalbant apie buvusius nacių naikinimo stovyklų kalinius, kurie gali remtis savo asmeninių teisių pažeidimu dėl šių stovyklų apibūdinimo žodžiu „Lenkijos“. Pagal nacionalinę jurisprudenciją, kai vartojamas šis žodis, kaltė už patį naikinimo stovyklų buvimą suverčiama asmenų, kurie patys kalėjo šiose stovyklose, grupei ir taip leidžiama suprasti, kad aukos iš tiesų buvo kaltininkai.

10. Taigi, kaip prie prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikimo motyvų iš esmės patvirtino prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas [5], pagal nacionalinę jurisprudenciją Lenkijos piliečių asmeninės teisės apima jų tautinio identiteto, tautinio orumo apsaugą ir teisę į pagarbą lenkų tautos istorijos tiesai. Šiuo klausimu manoma, kad neteisingi teiginiai dėl nacių naikinimo stovyklų pažeidė nacių naikinimo stovyklose išgyvenusių lenkų teises. Laikoma, kad tokiu atveju, kaip aptariamas pagrindinėje byloje, patys šie asmenys turi teisę pareikšti ieškinį pagal nacionalinę teisę.

III. Faktinės aplinkybės, procesas nacionaliniame teisme ir prejudiciniai klausimai

11. Ieškovas pagrindinėje byloje yra Lenkijos pilietis, gyvenantis Varšuvoje. Per Antrąjį pasaulinį karą jis kalėjo Aušvico koncentracijos stovykloje. Šiuo metu jis dalyvauja veikloje, kuria siekiama išsaugoti per Antrąjį pasaulinį karą nacistinės Vokietijos prieš Lenkijos piliečius įvykdytų nusikaltimų aukų atminimą. Ši veikla apima, be kita ko, dalyvavimą edukaciniuose susitikimuose.

12. Atsakovas pagrindinėje byloje, *Mittelbayerischer Verlag*, yra Regensburge (Vokietija) įsteigtas juridinis asmuo. Jis vokiečių kalba leidžia regioninį internetinį laikraštį interneto svetainėje *www.mittelbayerische.de*, kurioje, be abejo, galima apsilankyti ir iš kitų šalių, įskaitant Lenkiją.

13. 2017 m. balandžio 15 d. šioje interneto svetainėje buvo paskelbtas straipsnis „Ein Kämpfer und sein zweites Leben“ („Kovotojas ir jo antrasis gyvenimas“). Jame pasakojama apie Čenstakavoje (Lenkija) gimusio ir Holokaustą išgyvenusio Israel Offman likimą. Jis kalėjo koncentracijos stovyklose Bližyne, Aušvice-Birkenau, Zachsenhauzene ir Dachau, taip pat priverstinai dirbo Leonberge ir Platlinge. Po Antrojo pasaulinio karo jis galiausiai nuolat apsigyveno Vokietijoje.

[4] Ši vyriausybė remiasi, be kita ko, 2015 m. vasario 24 d. *Sąd Okręgowy w Olsztynie* (Olštyno apygardos teismas, Lenkija) sprendimu byloje Nr. I C 726/13; 2015 m. rugsėjo 30 d. *Sąd Apelacyjny w Białymstoku* (Balstogės apeliacinis teismas, Lenkija) sprendimu byloje Nr. I ACa 403/15; 2016 m. kovo 31 d. *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas) sprendimu byloje Nr. I ACa 971/15; 2016 m. gruodžio 22 d. *Sąd Apelacyjny w Krakowie* (Krokuvos apeliacinis teismas, Lenkija) sprendimu byloje Nr. I ACa 1080/16 ir 2018 m. gruodžio 28 d. *Sąd Okręgowy w Krakowie* (Krokuvos apygardos teismas, Lenkija) sprendimu byloje Nr. I C 2007/13.

[5] Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šiuo klausimu taip pat nurodo 2019 m. rugsėjo 9 d. *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas) sprendimą byloje Nr. I ACz 509/19, priimtą panašioje byloje prieš kitą Vokietijos bendrovę.

Straipsnis pradedamas pasakojimu apie tai, kaip 1961 m., kai gimė trečiasis p. Offman vaikas, mergaitė, Žemutinės Bavarijos (Vokietija) civilinės metrikacijos įstaiga atsisakė įregistruoti tėvų dukrai išrinktą vardą – Faya. Civilinės metrikacijos įstaiga nurodė, kad šis vardas skamba pernelyg svetimai ir jo nebūtų įmanoma ištarti vokiškai. Straipsnyje aiškinama, kad tėvai norėjo dukrai suteikti vardą Faya, nes toks buvo p. Offman sesers, kuri, kaip nurodyta pirminiame straipsnio tekste, „buvo nužudyta Lenkijos naikinimo stovykloje Treblinkoje“, vardas.

14. Kaip pažymi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, tai, kad stovykla Treblinkoje buvo nacistinės Vokietijos naikinimo stovykla, pastatyta per Antrąjį pasaulinį karą okupuotos Lenkijos teritorijoje, yra istorinis faktas.

15. Kaip nurodyta nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, pradinė formuluotė „Lenkijos naikinimo stovykloje Treblinkoje“ interneto svetainėje buvo skelbiama tik kelias valandas, t. y. nuo 2017 m. balandžio 15 d. 5 val., kai internete buvo paskelbtas visas straipsnis, iki tos pačios dienos maždaug 13 val. 40 min., kai po Lenkijos konsulato Miunchene (Vokietija) kreipimosi el. paštu nagrinėjama formuluotė buvo pakeista žodžiais: „buvo nacių nužudyta nacistinės Vokietijos naikinimo stovykloje Treblinkoje okupuotoje Lenkijoje“. Po šiuo straipsniu pateiktoje išnašoje trumpai paaiškinta, kad pirminiame tekste pavartoti žodžiai „Lenkijos naikinimo stovykloje Treblinkoje“ vėliau buvo ištaisyti.

16. 2017 m. lapkričio 27 d. ieškovas pareiškė civilinį ieškinį *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas, Lenkija). Kartu su ieškiniu jis pateikė atspausdintą jau ištaisytos redakcijos ginčijamą straipsnį. Jis nenurodė aplinkybių, kuriomis sužinojo apie šią publikaciją. Ieškovas prašė apsaugoti jo asmenines teises, visų pirma jo tautinį identitetą ir tautinį orumą:

– uždraudžiant atsakovui bet kokiu būdu platinti formuluotę „Lenkijos naikinimo stovykla“ arba „Lenkijos koncentracijos stovykla“ vokiečių ir bet kuria kita kalba, kalbant apie Vokietijos koncentracijos stovyklas, buvusias okupuotos Lenkijos teritorijoje per Antrąjį pasaulinį karą,

– įpareigojant atsakovą savo interneto svetainėje paskelbti ieškinyje nurodyto turinio pareiškimą, kuriame ieškovo būtų atsiprašoma už jo asmeninių teisių pažeidimą ginčijama interneto publikacija, sudarančia įspūdį, kad naikinimo stovyklą Treblinkoje pastatė ir ją valdė lenkai,

– priteisiant iš atsakovo 50 000 Lenkijos zlotų (toliau – PLN) *Polski Związek Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych* (Lenkijos buvusių nacių kalėjimų ir koncentracijos stovyklų politinių kalinių asociacija).

17. Ieškovas Lenkijos teismų jurisdikciją grindė Teisingumo Teismo Sprendimu *eDate*[6]. Atsakovas pateikė prašymą atmesti ieškinį, motyvuodamas tuo, kad Lenkijos teismai neturi jurisdikcijos. Jis pažymėjo, kad, skirtingai nei Sprendime *eDate* aptartu atveju, internete paskelbtas straipsnis, dėl kurio buvo pareikštas ieškinys, nėra tiesiogiai susijęs su ieškovu. Be to, atsakovas atkreipė dėmesį į savo leidinio regioninį pobūdį ir auditoriją – jo veiklos sritis apima Aukštutinį Pfalcą (Bavarija, Vokietija) ir jis daugiausia dėmesio skiria regiono naujienoms. Pavyzdžiui, rubrika „Vokietija ir pasaulis“ svetainės meniu yra tik ketvirtoje vietoje. Atsakovas taip pat pažymėjo, kad informacija svetainėje skelbiama tik vokiečių kalba.

[6] 2011 m. spalio 25 d. Sprendimas *eDate Advertising ir kt.* (C-509/09 ir C-161/10, EU:C:2011:685).

18. 2019 m. balandžio 5 d. nutartimi *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas) atmetė atsakovo prašymą atmesti ieškinį. Šis teismas nutarė, kad buvo įvykdytos Reglamento Nr. 1215/2012 7 straipsnio 2 punkte nustatytos sąlygos. Jis pabrėžė, kad nuo 2017 m. balandžio 15 d. iki 2018 m. lapkričio 29 d. atsakovo interneto svetainėje apsilankė daugiau nei 32 000 asmenų iš Lenkijos. Tarp šios interneto svetainės lankytojų iš 25 šalių lankytojai iš Lenkijos užėmė keturioliktą vietą. Taigi, atsakovas galėjo numatyti, kad publikacija gali pasiekti skaitytojus kitose šalyse, įskaitant Lenkiją. Jis taip pat galėjo numatyti, kad Lenkijos skaitytojai gali pastebėti internete paskelbtą straipsnį, kuriame vartojama formuluotė „Lenkijos naikinimo stovyklos“. Dėl publikacijos prieinamumo internete Lenkijoje ir, atsižvelgiant į jos turinį, Lenkija gali būti laikoma vieta, kur gali būti pažeistos asmeninės teisės.

19. 2019 m. balandžio 25 d. atsakovas apskundė pirmosios instancijos teismo nutartį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas, Lenkija). Atsakovas nurodė, kad Reglamento
Nr. 1215/2012 7 straipsnio 2 punktas buvo taikomas neteisingai, taip pat tai, kad nebuvo galima pagrįstai numatyti, jog ieškinys bus pareikštas Lenkijoje. Atsakovas nurodė, kad, jeigu straipsnio turinys susijęs su kitu nei ieškovas asmeniu arba nesusijęs su jokiu konkrečiu asmeniu, atsakovas objektyviai negali numatyti, kuriame teisme jam gali būti pareikštas ieškinys. Atsakovas pažymėjo, kad nagrinėjamo straipsnio turinio sąsaja su Lenkija yra tokia silpna, kad objektyviai atmetama galimybė pagrįstai numatyti teismo procesą Lenkijoje.

20. *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas) procesine nutartimi paprašė ieškovo advokato tiksliau apibūdinti ieškinio faktines aplinkybes. Ieškovo taip pat buvo paprašyta nurodyti, ar jis moka vokiečių kalbą, kada (prieš ar po ginčijamos formuluotės ištaisymo) ir kaip (tiesiogiai internete ar iš trečiųjų šalių) jis sužinojo apie paskelbtą straipsnį. Vis dėlto, kaip teigia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, į šiuos klausimus nebuvo atsakyta.

21. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių dėl to, ar Reglamento Nr. 1215/2012 15 ir 16 konstatuojamosiose bylose nustatytas jurisdikcijos pagrįsto nuspėjamumo reikalavimas taikomas tokiais atvejais, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje. Šis teismas pripažįsta, kad žodžiai „Lenkijos naikinimo stovykla“ gali sukelti neigiamą reakciją Lenkijoje. Kai kuriems skaitytojams jie gali sudaryti klaidingą įspūdį, kad naikinimo stovyklas statė ir už jose įvykdytus nusikaltimus yra atsakingi Lenkijos piliečiai, ir taip gali papiktinti tuos Lenkijos piliečius, kurie patys kalėjo naikinimo stovyklose arba kurių giminaičius nacių okupantai nužudė per Antrąjį pasaulinį karą. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui taip pat kyla klausimas, ar, atsižvelgiant į konkrečias šios bylos aplinkybes, galima daryti išvadą, kad atsakovas galėjo pagrįstai numatyti, kad jam gali būti pareikštas su nagrinėjamu straipsniu susijęs ieškinys dėl asmeninių teisių gynimo Lenkijos teisme, nors straipsnio tekste apie ieškovą nekalbama nei tiesiogiai, nei netiesiogiai.

22. Šiomis aplinkybėmis *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar [Reglamento Nr. 1215/2012] 7 straipsnio 2 punktas turi būti aiškinamas taip, kad interesų centru pagrįsta jurisdikcija taikoma fizinio asmens ieškiniui dėl jo asmeninių teisių apsaugos, kai internetinėje publikacijoje, kuri nurodoma kaip šias teises pažeidžiantis veiksmas, nėra tiesiogiai ar netiesiogiai su šiuo konkrečiu fiziniu asmeniu susijusios informacijos, tačiau yra informacijos ar teiginių, leidžiančių numanyti bendruomenės (konkrečiomis šios bylos aplinkybėmis – tautos), kuriai priklauso ieškovas, smerktinus veiksmus, o ieškovas tai sieja su savo asmeninių teisių pažeidimu?

2. Ar byloje dėl turtinių ir neturtinių asmeninių teisių apsaugos nuo pažeidimų internete, įvertinant Reglamento [Nr. 1215/2012] 7 straipsnio 2 punkte nustatytus jurisdikcijos pagrindus, tai yra nustatant, ar nacionalinis teismas yra vietos, kurioje įvyko ar gali įvykti žalą sukėlęs įvykis, teismas, reikėtų atsižvelgti į tokias aplinkybes kaip:

   – auditorija, kuriai iš esmės yra skirta interneto svetainė, kur buvo padarytas pažeidimas,

   – kalba, kuria parengta tokia interneto svetainė ir skundžiama publikacija,

   – laikotarpis, kai skundžiama internete paskelbta informacija buvo prieinama visuomenei,

   – asmeninės ieškovo aplinkybės, kaip antai ieškovo likimas karo metu ir jo dabartinė socialinė veikla, šioje byloje nurodytos kaip pagrindžiančios specialiąją teisę pateikti prieštaravimą teisme dėl kaltinimų bendruomenei, kurios narys yra ieškovas, skleidimo?“

23. Rašytines pastabas pateikė ieškovas, atsakovas, Lenkijos vyriausybė ir Europos Komisija.

IV. Analizė

24. Toliau nurodyta šios išvados struktūra. Pirmiausia priminsiu dabar galiojančias teisės nuostatas (jurisprudenciją), susijusias su tarptautine jurisdikcija nagrinėti bylas dėl tariamai padarytos žalos asmeninėms teisėms pagal Reglamento Nr. 1215/2012 7 straipsnio 2 punktą (A skirsnis). Tuomet išnagrinėsiu šios bylos ypatumus (B skirsnis). Paskui paaiškinsiu, kodėl vargu ar klausimas, ar asmuo buvo įvardytas, gali būti lemiamas kriterijus nustatant, ar tam tikroje jurisdikcijoje galėjo atsirasti žalos (C skirsnis). Paskui išnagrinėsiu jurisdikcijos nuspėjamumo klausimą (D skirsnis). Galiausiai nurodysiu, kad nors dabar galiojančioje Sąjungos teisėje tarptautinės jurisdikcijos klausimai žalos reputacijai padarymo internete atvejais iš tiesų reglamentuojami gana lanksčiai, vis dėlto nacionaliniai teismai turi laikytis tam tikrų apribojimų dėl tokių reikalavimų turinio (E skirsnis).

A. Dvi jurisdikcijos, atsižvelgiant į vietą, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis, rūšys pagal Reglamento Nr. 1215/2012 7 straipsnio 2 punktą

25. Teisingumo Teismo jurisprudencijoje dėl nuostatos, kuri dabar pateikta Reglamento Nr. 1215/2012 7 straipsnio 2 punkte, visada pabrėžiama, kad būtina išsaugoti galimybę įgyvendinti tarptautinę jurisdikciją nagrinėti tariamų nukentėjusiųjų reikalavimus atlyginti žalą. Taigi, Teisingumo Teismas šią nuostatą nuosekliai aiškina taip, kad joje kalbama *ir* apie žalą sukėlusio įvykio vietą, *ir* apie žalos atsiradimo vietą[7].

26. Kiek tai susiję su asmeninių teisių pažeidimais, dėl dalies, kurioje kalbama apie „vietą, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis“, palaipsniui buvo nustatyti du skirtingi jurisdikcijos pagrindai.

27. Sprendime *Shevill*, kiek tai susiję su *spausdintais* leidiniais, Teisingumo Teismas šią vietą susiejo su bet kuria valstybe nare, „kurioje buvo platinamas [tariamai žalą sukėlęs] leidinys ir kur nukentėjusysis teigia patyręs žalą reputacijai“, ir nurodė, kad šios valstybės narės teismai turi jurisdikciją „tik dėl žalos, padarytos teismo, į kurį kreiptasi, valstybėje“[8].

[7] Pradedant 1976 m. lapkričio 30 d. Sprendimu *Bier* (21/76, EU:C:1976:166, 19 punktas).

[8] 1995 m. kovo 7 d. Sprendimas *Shevill ir kt.* (C-68/93, EU:C:1995:61, 33 punktas).

28. Taip atsirado vadinamasis „sudėtinis požiūris“ [9]. Jis grindžiamas prielaida, kad tariamai šmeižikiškas leidinys turi „žalingą poveikį nukentėjusiajam“ visur, kur „leidinys platinamas, kai nukentėjusysis šiose vietose yra žinomas“, ir kad todėl šių valstybių narių teismai „teritoriniu požiūriu gali geriausiai įvertinti toje valstybėje įvykdytą šmeižtą ir nustatyti dėl jo atsiradusios žalos dydį“ [10].

29. Teisingumo Teismui priėmus Sprendimą *eDate*, Sprendimas *Shevill* imtas taikyti ir su internetu susijusiais atvejais. Iš tiesų Sprendime *eDate* Teisingumo Teismas pripažino „problemas, susijusias su minėtame Sprendime *Shevill* nustatyto žalos materializavimosi kriterijaus taikymu [kiek tai susiję su internetu]„ ir „pažeidimo, kuris gali būti padarytas subjekto asmeninėms teisėms, sunkumą, nes, anot jo, minėtas teises pažeidžiantis turinys yra pasiekiamas iš bet kurio pasaulio taško“ [11]. Taigi, Teisingumo Teismas nusprendė pritaikyti Reglamento Nr. 1215/2012 7 straipsnio 2 punkto aiškinimą „taip, kad asmuo, kurio asmeninės teisės buvo pažeistos naudojant internetą, galėtų dėl *visos žalos* atlyginimo kreiptis *į [vieną] teismą* pagal Europos Sąjungoje atsiradusios žalos, kurią lėmė šis pažeidimas, materializavimosi vietą“ [12].

30. Taip atsirado su „interesų centru“ susijęs jurisdikcijos nustatymo pagrindas. Teisingumo Teismas nurodė, kad „į internetą pateikto turinio poveikį žmogaus asmeninėms teisėms tinkamiau gali įvertinti tariamai nukentėjusiojo asmens interesų centro vietos teismas“ [13].

31. Vis dėlto (ir tai gana svarbu) Sprendime *eDate* taikomas su interesų centru susijęs požiūris nepakeitė Sprendime *Shevill* taikomo sudėtinio požiūrio į internete skelbiamą informaciją. Pirmasis imtas taikyti *šalia* antrojo kaip *alternatyvus* požiūris. Taigi, tariamai pažeidus asmenines teises internete, asmuo gali pasirinkti pareikšti ieškinį: i) vietos, kurioje yra jo interesų centras, valstybės narės teisme dėl visos žalos atlyginimo; arba ii) vienos arba kelių valstybių narių teismuose dėl jose padarytos žalos dalies atlyginimo [14].

32. Išvadoje byloje *Bolagsupplysningen* [15] siekiau įtikinti Teisingumo Teismą, kad toks požiūris yra netinkamas. Šalia didelių praktinių problemų, kylančių sudėtinį požiūrį taikant ir internete skelbiamai informacijai, šio pasirinkimo negalima pateisinti remiantis jokiais principiniais argumentais, kuriais jis grindžiamas. Konkrečiai kalbant, vargu ar jis pagerina kurios nors šalies padėtį (išskyrus puldinėjimo atvejus) – jis greičiau iš esmės sumažina (arba visiškai atima) galimybes atsakovui numatyti, kur jam gali būti pareikštas ieškinys.

33. Sprendime *Bolagsupplysningen* Teisingumo Teismas nusprendė ir toliau taikyti dvejopą požiūrį [16]. Vis dėlto kartu Teisingumo Teismas patikslino, kad reikalavimą ištaisyti ir pašalinti tariamai teises pažeidžiantį interneto svetainės turinį galima pareikšti tik valstybės narės, kurioje yra atitinkamo asmens interesų centras, teismuose. Iš tiesų dėl jo, kaip dėl „vieno nedalomo reikalavimo“, galima kreiptis tik „į teismą, kuris turi jurisdikciją nagrinėti visus reikalavimus“. [17]

[9] Išsamiai žr. mano išvadą byloje *Bolagsupplysningen ir Ilsjan* (C-194/16, EU:C:2017:554, 28 punktas ir jame pateiktos nuorodos).

[10] 1995 m. kovo 7 d. Sprendimas *Shevill ir kt.* (C-68/93, EU:C:1995:61, 28–31 punktai).

[11] 2011 m. spalio 25 d. Sprendimas *eDate Advertising ir kt.* (C-509/09 ir C-161/10, EU:C:2011:685, 47 punktas).

[12] Ten pat, 48 punktas. Išskirta mano.

[13] Ten pat.

[14] Ten pat, 52 punktas.

[15] Mano išvada byloje *Bolagsupplysningen ir Ilsjan* (C-194/16, EU:C:2017:554).

[16] 2017 m. spalio 17 d. Sprendimas *Bolagsupplysningen ir Ilsjan* (C-194/16, EU:C:2017:766, 47 punktas).

[17] Ten pat, 48 punktas.

34. Taigi atrodo, kad po to, kai buvo priimtas Sprendimas *Bolagsupplysningen*, teismai, turintys (sudėtiniu požiūriu grindžiamą ribotą) jurisdikciją, gali taikyti tik „dalomas“ teisių gynimo priemones, o teismai, turintys (interesų centru grindžiamą visišką) jurisdikciją, gali taikyti ir „dalomas“, ir „nedalomas“ teisių gynimo priemones [18].

35. Teisingumo Teismas konkrečiai nenurodė, kokios teisių gynimo priemonės priklauso tam tikrai kategorijai. Vis dėlto darau prielaidą, kad „dalomos“ teisių gynimo priemonės iš esmės reiškia piniginę kompensaciją (ir galbūt kitas teisių gynimo priemones, kurias galima suskaidyti pagal jurisdikcijos ribas), o „nedalomos“ teisių gynimo priemonės yra visos tos priemonės, kurias iš tiesų galima nustatyti ir taikyti tik vieną kartą, nes po to, kai vieną kartą pritaikomos, jos turi poveikį visur (informacijos ištaisymas arba pašalinimas).

36. Galiausiai iki šiol jurisprudencijoje gana neaiškiai nurodytos konkrečios sąlygos, kurios turi būti įvykdytos tam, kad galėtų būti nustatyta sudėtinė ar interesų centru grindžiama jurisdikcija. Pirma, dėl sudėtinės jurisdikcijos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nurodyti du reikalavimai: ginčijamas turinys turi būti pasiekiamas atitinkamoje valstybėje narėje ir šioje valstybėje narėje turi būti galimai pažeistos ieškovo asmeninės teisės [19]. Antra, akivaizdu, kad norint nustatyti interesų centru grindžiamą jurisdikciją turi būti įvykdyti didesni reikalavimai. Vis dėlto galbūt dėl to, kad ji nustatoma ir patvirtinama tais atvejais, kai dėl *itin glaudžios sąsajos* tarp ginčo ir vietos, kurioje atsirado žala [20], „nukentėjusiojo interesų centras“ iš esmės yra nukentėjusiojo gyvenamojoje (buveinės) vietoje [21], jurisprudencijoje nepateikiama labai išsamių kriterijų, susijusių su specifiniais veiksniais arba kitomis aplinkybėmis, į kurias reikia atsižvelgti.

B. Šios bylos ypatumai

37. Būtent šiomis teisinėmis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, pirma, ar galima kalbėti apie ieškovo interesų centrą, jeigu jis nebuvo *konkrečiai identifikuotas* ginčijamoje publikacijoje. Norėčiau vartoti šią sąvoką, o ne prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo vartojamą formuluotę „internetinėje publikacijoje, kuri nurodoma <…> nėra tiesiogiai ar netiesiogiai su šiuo konkrečiu fiziniu asmeniu *susijusios* informacijos“. Tai, ar ieškovas yra *konkrečiai identifikuotas* publikacijoje: i) nurodant jo vardą ir pavardę; arba ii) jo unikalias asmenines savybes arba aplinkybes [22], turėtų būti galima įvertinti gana objektyviai. Tai, kiek paskelbta informacija yra *susijusi* su konkrečiu fiziniu asmeniu (gana subjektyviai), vertinama taikant skalę – atliekant tokį vertinimą jau atsižvelgiama į tam tikrus pateiktos informacijos vertinimo elementus ir netrukus pereinama prie bylos esmės, t. y. prie klausimo, kiek tas asmuo iš tiesų buvo paveiktas [23].

[18] Žinoma, šalia „visiškos“ jurisdikcijos taikyti visas teisių gynimo priemones, kuriomis visada būtų galima pasinaudoti atsakovo nuolatinėje gyvenamojoje (buveinės) vietoje pagal Reglamento Nr. 1215/2012 4 straipsnio 1 dalį, taip pat žr. 2011 m. spalio 25 d. Sprendimą *eDate Advertising ir kt.* (C-509/09 ir C-161/10, EU:C:2011:685, 42 ir 43 punktai).

[19] Žr. 1995 m. kovo 7 d. Sprendimą *Shevill ir kt.* (C-68/93, EU:C:1995:61, 30 ir 33 punktai); 2011 m. spalio 25 d. Sprendimą *eDate Advertising ir kt.* (C-509/09 ir C-161/10, EU:C:2011:685, 51 punktas) ir 2017 m. spalio 17 d. Sprendimą *Bolagsupplysningen ir Ilsjan* (C-194/16, EU:C:2017:766, 47 punktas). Dėl autorių teisių pažeidimų taip pat žr. 2015 m. sausio 22 d. Sprendimą *Hejduk* (C-441/13, EU:C:2015:28, 34 punktas).

[20] 2017 m. spalio 17 d. Sprendimas *Bolagsupplysningen ir Ilsjan* (C-194/16, EU:C:2017:766, 26 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[21] Ten pat, 33 punktas.

[22] Pavyzdžiui, nėra svarbu, ar internetinėje publikacijoje, kurioje galimai pateikiami nemalonūs pareiškimai apie asmenį, daroma nuoroda į: i) Michal Bobek; ar į ii) tą pamišėlį čeką, kuris šiuo metu eina generalinio advokato pareigas Teisingumo Teisme. Abiem atvejais neabejotina, kad šios išvados autorius bus *konkrečiai identifikuotas*, nors antruoju atveju jis ir nebuvo (tiesiogiai) įvardytas.

[23] Šią aplinkybę patvirtina pirma nurodyta jurisprudencija (šios išvados 8–10 punktai), kurioje sukurta tam tikra teisinė prezumpcija arba veikiau teisinė fikcija, kad tam tikro pobūdžio publikacijos yra *susijusios su* tam tikra asmenų grupe.

38. Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, į kokias svarbias aplinkybes reikia atsižvelgti siekiant įvertinti, ar yra pakankama sąsaja, kad būtų galima remtis jurisdikcija pagal Reglamento Nr. 1215/2012 7 straipsnio 2 punktą.

39. Atsižvelgdamas į prašomų taikyti teisių gynimo priemonių pobūdį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia būtent apie interesų centru grindžiamą jurisdikciją. Iš tiesų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme [24] ieškovas prašo taikyti tris skirtingas teisių gynimo priemones: piniginę kompensaciją, draudimą atsakovui ateityje vartoti ginčijamą formuluotę ir ieškovui skirtą viešą atsiprašymą. Nepatikslinama, ar prašoma piniginė kompensacija turi atspindėti visą tariamą žalą, ar tik patirtą Lenkijos teismų jurisdikcijos srityje. Bet kuriuo atveju kitos dvi teisių gynimo priemonės yra labai panašios į *nedalomas* teisių gynimo priemones, t. y. tas, kurias gali taikyti tik teismas, turintis ieškovo interesų centru grindžiamą jurisdikciją [25].

40. Vis dėlto akivaizdu, kad pagal šios išvados ankstesniame skirsnyje nurodytą suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją *šalia* galimos interesų centru grindžiamos jurisdikcijos vis dar lieka sudėtiniu požiūriu grindžiama jurisdikcija.

41. Šis lygiagretumas turi gana svarbių pasekmių. Gana akivaizdu, kad, nepaisant to, ar galiausiai tokioje byloje, kaip nagrinėjama, būtų nustatytas (tariamai) nukentėjusios šalies interesų centras, visada yra sudėtiniu požiūriu grindžiama jurisdikcija, kuria remdamasis *kiekvienas* nacionalinis teismas gali įgyvendinti jurisdikciją dėl dalomų teisių gynimo priemonių dalies (žinoma – piniginės kompensacijos), susijusios su žalos dalimi, atsiradusia jo aptarnaujamoje teritorijoje, nebent šioje byloje Teisingumo Teismas norėtų iš esmės persvarstyti savo jurisprudenciją dėl interesų centru grindžiamos jurisdikcijos arba sudėtiniu požiūriu grindžiamos jurisdikcijos, arba visų pirma dėl galimybės jas įgyvendinti lygiagrečiai, kaip nurodyta Sprendime *eDate* ir patvirtinta neseniai priimtame Sprendime *Bolagsupplysningen* [26], arba, nors Teisingumo Teismas jos laikytųsi, jis galbūt atidžiau įvertintų Sprendimą *Bier*, kiek tai apskritai susiję su internete padarytais deliktiniais pažeidimais [27].

42. Taigi, ši byla dar kartą parodo, kodėl lygiagrečiai taikant abiejų rūšių jurisdikciją kyla problemų bent dviem lygmenimis. Pirma, karštos diskusijos dėl to, kur tiksliai gali būti nukentėjusios šalies interesų centras, kai bet kuriuo atveju yra galimybė pasinaudoti sudėtiniu požiūriu grindžiama jurisdikcija 27 valstybėse narėse, tampa šiek tiek beprasmės. Antra, iki šiol interesų centras faktiškai buvo siejamas su ieškovo gyvenamąja (buveinės) vieta. Preziumuojama, kad būtent šioje vietoje daromas didžiausias poveikis ieškovo reputacijai. Šiomis aplinkybėmis neaišku, kiek palikta erdvės kalbėti apie *objektyvias* ginčo sąsajas su tam tikros valstybės narės teismu, nes interesų centro sąvoka buvo sukurta atsižvelgiant į tariamo nukentėjusiojo *subjektyvią*

[24] Žr. šios išvados 16 punktą.

[25] Priešingai nei teismai, į kuriuos galima kreiptis dėl jų teritorijoje padarytos žalos atlyginimo remiantis sudėtine jurisdikcija (žr. šios išvados 35 ir 36 punktus). Kaip jau minėta, „visiška“ jurisdikcija dėl visų teisių gynimo priemonių taip pat būtų galima pasinaudoti atsakovo buveinės vietoje pagal Reglamento Nr. 1215/2012 4 straipsnio 1 dalį.

[26] Su tuo susijusi Teisingumo Teismo jurisprudencija kritikuojama, pavyzdžiui, Hess, B., „The Protection of Privacy in the Case Law of the CJEU“, *Protecting Privacy in Private International and Procedural Law and by Data Protection*, Nomos, Baden-Baden, 2015, p. 106; Reymond, M., „The ECJ eDate Decision: A Case Comment“, *Yearbook of Private International Law*, vol. XIII, SELP, 2011, p. 502 ir 503; Stadler, A., „Anmerkung zu EuGH, Urteil v. 17.10.2017 – C-194/16 Bolagsupplysningen OÜ, Ingrid Ilsjan/Svensk Handel AB“, *Juristenzeitung*, vol. 73, 2018, p. 98.

[27] Žr. šios išvados 25 punktą. Žr., pavyzdžiui, naujausią generalinio advokato M. Campos Sánchez-Bordona išvadą byloje *Verein für Konsumenteninformation* (C-343/19, EU:C:2020:253, 46–48 punktai). Kaip teisės doktrinos, kurioje rekomenduojama Reglamento Nr. 1215/2012 7 straipsnio 2 punkto elemento, susijusio su vieta, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis, apskritai netaikyti su internetu susijusiose bylose pavyzdį žr. Lutzi, T., „Internet Cases in ES Private International Law – Developing a Coherent Approach“, *International & Comparative Law Quarterly*, vol. 66, 2017, p. 710–712.

padėtį[28]. Taigi, praktiškai vienintelė užduotis yra nustatyti, kur nukentėjusiojo gyvenamoji (buveinės) vieta, ir faktinė *forum actoris* gali būti atmesta tik jeigu nukentėjusysis toje vietoje turi labai mažai socialinių kontaktų.

43. Šiuo metu suformuota jurisprudencija manęs nežavi[29]. Manau, kad vieną dieną Teisingumo Teismas turės ją persvarstyti. Vis dėlto nemanau, kad ši byla tam tinkama šiuo klausimu dėl gana paprastos priežasties: sudėtingiausias klausimas šioje byloje kyla ne dėl tarptautinės jurisdikcijos, o veikiau dėl bylos esmės ir dėl pagal nacionalinę teisę akivaizdžiai pripažįstamų asmeninių teisių turinio bei pobūdžio. Vis dėlto klausimas, kas konkrečiai gali pagrįstai teigti esąs nukentėjusysis ir kokia yra (asmeninių) teisių, kurios galėjo būti pažeistos paskelbus tariamai šmeižikišką informaciją internete, apimtis, pirmiausia yra susijęs su bylos esme ir jis turi būti sprendžiamas pagal taikytiną nacionalinę teisę. Tai nėra (ir ankstesnėse bylose nebuvo) jurisdikcijos pagal Reglamento Nr. 1215/2012 7 straipsnio 2 punktą (arba prieš tai galiojusią nuostatą) klausimas.

44. Dėl šių priežasčių Teisingumo Teismui siūlau šioje byloje laikytis siauro ir minimalistinio požiūrio. Iš esmės šioje byloje reikia išspręsti vieną klausimą: ar, kiek tai susiję su nedalomomis teisių gynimo priemonėmis, t. y. draudimu vartoti tam tikrą pareiškimą ateityje ir atsiprašymo paskelbimu, dėl internetinės publikacijos tariamai nukentėjusios šalies interesų centro kriterijaus negalima taikyti dėl to, kad ginčijamoje publikacijoje toks asmuo nėra įvardytas?

C. Būti ar nebūti įvardytam: ar tai turi reikšmės tam, kad atsirastų žala pagal Reglamento Nr. 1215/2012 7 straipsnio 2 punktą?

45. Atsakovas ir Komisija iš esmės tvirtina, kad asmeniui, kurio asmeninės teisės tariamai pažeistos, turėtų būti sudaryta galimybė kreiptis į savo interesų centro teismus, tik *jeigu jis įvardytas* nagrinėjamoje publikacijoje. Abi šios šalys pateikia kelis argumentus dėl to, kaip šios bylos faktines aplinkybes atskirti nuo bylų, kuriose priimti sprendimai *eDate* ir *Bolagsupplysningen*, aplinkybių. Jos įspėja dėl tarptautinės jurisdikcijos išplėtimo pavojaus, kuris galėtų kilti, jeigu interesų centru grindžiama jurisdikcija galėtų remtis ne tik publikacijoje aiškiai išskirti asmenys, bet ir kiti konkrečiai nenurodyti nacionalinių, etninių, religinių arba kitų grupių nariai, apie kuriuos internetinėje publikacijoje užsimenama tik netiesiogiai.

46. Pagal taisyklę, kurią Teisingumo Teismui siūlo nustatyti abi šalys, siūlomas iš esmės toks požiūris: kadangi ieškovas nebuvo įvardytas nagrinėjamoje publikacijoje, leidėjas negalėjo pagrįstai numatyti, kad publikacija paveiks ieškovą. Taigi tam, kad būtų nustatyta interesų centru grindžiama jurisdikcija, būtina, kad (būsimasis) ieškovas būtų įvardytas publikacijoje.

47. Pritariu abiejų šalių pirmajam teiginiui, nors ir kitu požiūriu: leidėjui tikrai būtina pagrįsta galimybė numatyti, kur dėl jo skelbiamos informacijos gali atsirasti žalos. Turi būti nustatyta vietos, kurioje gali atsirasti žalos, išorinė riba. Vis dėlto, kaip paaiškinsiu kitame skirsnyje (D skirsnis), tai nereiškia arba nagrinėjamoje jurisprudencijoje tikrai nereiškė, kad tarptautinė jurisdikcija galėtų būti įgyvendinta tik tose vietose, kurias leidėjas būtų subjektyviai numatęs. Be to, objektyvus žalos, kurią gali sukelti tam tikras pareiškimas, nuspėjamumas ir konkretaus ieškovo tapatybės nuspėjamumas skiriasi.

[28] 2017 m. spalio 17 d. Sprendimo *Bolagsupplysningen ir Ilsjan* (C-194/16, EU:C:2017:766) 33 punktas, kuriame apie šią vietą kalbama kaip apie „*nukentėjusiojo* interesų centrą“ (išskirta mano), o ne kaip apie *ginčo* interesų centrą (arba, tikriau sakant, jo svorio centrą).

[29] Manau, kad tai gana aiškiai nurodžiau savo išvadoje byloje *Bolagsupplysningen ir Ilsjan* (C-194/16, EU:C:2017:554), kurioje Teisingumo Teismo didžiąją kolegiją raginau persvarstyti Sprendimą *eDate*.

48. Vis dėlto, kiek tai susiję su atsakovo ir Komisijos antruoju teiginiu, nesutinku, kad yra taisyklė, pagal kurią *tam, kad būtų* tariamo nukentėjusiojo „interesų centru“ grindžiama jurisdikcija, toks asmuo turi būti įvardytas ginčijamoje publikacijoje.

49. Visų pirma, žinoma, tiesa, kad interesu centru grindžiama jurisdikcija negalima remtis bet kokiomis aplinkybėmis. Konkrečiu atveju tokio centro gali tiesiog nebūti. Tačiau taip gali būti ir tais atvejais, kai publikacijoje konkrečiai nurodomas asmens vardas ir pavardė (pavadinimas) [30].

50. Dėl likusios dalies neabejotinai sutinku, kad turi būti natūrali sąsaja: jeigu asmuo yra įvardytas arba kitaip aiškiai konkrečiai identifikuotas publikacijoje, galima pagrįstai manyti, kad leidėjas turėjo žinoti arba bent jau apdairiai daryti prielaidą [31], kad kažkur turėtų būti tokio asmens interesų centras [32]. Ir atvirkščiai – leidėjas, paskelbęs tam tikrą turinį, kuriame atitinkamas asmuo nėra taip nurodytas, retai gali tai padaryti. Vis dėlto, ar tokiu atveju atmetama, kad toks leidėjas vis tiek gali internete paskelbti turinį, kuris pagrįstai gali būti suprastas kaip darantis žalą gana aiškioje ir nuspėjamoje vietoje?

51. Nėra nustatyta jokių konkrečių apribojimų, kuriuos būtų galima laikyti aiškia su tuo susijusia jurisdikcijos nustatymo taisykle. Vis dėlto tai gana logiška atsižvelgiant į nagrinėjamo pažeidimo pobūdį: įprastomis aplinkybėmis bylose dėl garbės ir orumo įžeidimo tam tikras pareiškimas kiekvienu atveju vertinamas atsižvelgiant į jo aplinkybes ir į jo neigiamą poveikį saugomoms asmens teisėms. Iš tiesų atliekant tokį vertinimą gali būti nustatyta, kad tam tikri pareiškimai yra gerokai per mažai susiję su asmeniu, kad padarytų pastebimos žalos jo reputacijai. Kiti gali skaudžiai paliesti net ir konkrečiai neidentifikuotus asmenis. Tai – skalė, o ne „sandariai uždarytos dėžutės“. Šį aspektą galima paaiškinti toliau nurodytais pavyzdžiais.

52. Pirma, įsivaizduokime internetinę publikaciją, kurioje yra šmeižikiškas pareiškimas apie kieno nors artimąjį: sutuoktinį, sutuoktinę, vaiką arba vieną iš tėvų. Tarkime, kad šiuo atveju toks šmeižikiškas pareiškimas susijęs su asmens sutuoktiniu. Taigi, įsivaizduokime apie sutuoktinį paskelbtą šmeižikišką straipsnį, kuriame įvardytas tik jis ir jokių kitų asmenų vardų bei pavardžių nenurodyta. Sutuoktinis dėl kokios nors priežasties nusprendžia nereikšti ieškinio. Vis dėlto jo artimiesiems, įskaitant sutuoktinę, akivaizdu, kad šis pareiškimas jam sukėlė kančių. Ar, jeigu sutuoktinė nuspręstų savo vardu pareikšti ieškinį dėl neturtinės žalos, kurią ji patyrė dėl šio straipsnio publikacijos, atlyginimo (jeigu pagal nacionalinę teisę toks asmuo gali pareikšti tokį ieškinį), ji galėtų remtis savo pačios interesų centru?

53. Antra, kaip būtų tuo atveju, kai šmeižikiškos pastabos paskelbiamos apie grupę asmenų, kuriuos, nors nėra įvardyti, pasistengus būtų galima identifikuoti (nors tokią informaciją paskelbęs asmuo gali jų visų nežinoti)? Pavyzdžiui, įsivaizduokime grupę asmenų, susijusių profesiniais, kultūriniais saitais (tam tikros bendrovės darbuotojai, draugijos arba klubo nariai) arba geografiškai (tam tikros vietovės arba miesto gyventojai). Įsivaizduokime, kad internete paskelbiama šmeižikiška pastaba apie tokią asmenų grupę.

54. Trečia, dar toliau šioje skalėje yra bet kurios platesnės bendruomenės nariai, kuriuos sieja bendri požymiai – tautybė, etninė kilmė, rasė, lytis, seksualinė orientacija ir t. t. Ar tokios bendruomenės nariai gali jaustis nukentėję dėl tam tikrų internete paskelbtų pareiškimų? Ar dėl

[30] Žr. 2017 m. spalio 17 d. Sprendimą *Bolagsupplysningen ir Ilsjan* (C-194/16, EU:C:2017:766, 43 punktas)

[31] Iš tiesų tai, kad leidėjas paskelbia turinį, kuriame nurodomas tam tikras asmuo, visiškai nereiškia, kad toks leidėjas žino tokio asmens interesų centrą. Tai veikiau reiškia pareigą elgtis apdairiai.

[32] 2011 m. spalio 25 d. Sprendimas *eDate Advertising ir kt.* (C-509/09 ir C-161/10, EU:C:2011:685, 50 punktas).

to, kad nėra konkrečiai nurodyti jų vardai ir pavardės, gali būti laikoma, kad internete paskelbta informacija jiems daro žalą? Ar tai reiškia, kad tokie asmenys iš esmės negali remtis savo interesų centru?

55. Visiems šiems scenarijams būdingi du kintamieji. Pirma, nėra aiškiai apibrėžtų „dėžučių“ arba ribų. Atvirkščiai, yra tik ištisa nepertraukiama galimų „individualizavimo laipsnių“ seka, kurią reikia vertinti atsižvelgiant į begalinę faktinę atvejų įvairovę, ir konkretus pareiškimas turi būti vertinamas konkretaus ieškovo atžvilgiu, atsižvelgiant į kontekstą. Antra, klausimai, ar bet kuriuo iš šių atvejų asmuo turėtų teisę pareikšti tokį ieškinį, ar toks asmuo net būtų laikomas „nukentėjusiuoju“ ir dėl kurių (asmeninių) teisių jis įgytų tokį statusą, turi būti sprendžiami pagal taikytiną nacionalinę teisę.

56. Tokios nuo konkrečių bylos aplinkybių priklausančios įvairovės negalima veiksmingai pakeisti su tarptautine jurisdikcija susijusia taisykle, pagal kurią, jeigu internetinėje publikacijoje asmuo nėra įvardytas arba bent jau pakankamai konkrečiai identifikuotas [33], jis iš esmės negali remtis jurisdikcija, kuri paprastai grindžiama preliminariu vertinimu, ar tam asmeniui toje jurisdikcijoje *buvo padaryta arba gali būti padaryta žalos*. Daugelyje atvejų tokia priemonė būtų pernelyg neapgalvota ir netinkama. Vienas kriterijus (asmuo yra įvardytas) būtų taikomas kaip labai nepatikimas visiškai kitokio vertinimo (tam tikra publikacija sukėlė žalos tam tikroje jurisdikcijoje) pakaitalas.

57. Taigi, nemanau, kad Teisingumo Teismas turėtų taikyti tokią jurisdikcijos taisyklę, kokią siūlo atsakovas ir Komisija. Užuot mėginęs aiškiai atskirti atvejus, kai šalis buvo konkrečiai identifikuota ir kai to nebuvo, Teisingumo Teismas turėtų prisiminti, kad būtinas objektyvus teismo ir jurisdikcijos nuspėjamumas, taip pat galimus kriterijus, į kuriuos reikia atsižvelgti atliekant tokį vertinimą – šį klausimą dabar ir išnagrinėsiu.

D. Pagrindinis klausimas: pagrįstas ir objektyvus padarytos žalos nuspėjamumas

58. Esminis su nuspėjamumu susijęs klausimas yra toks: *kas* konkrečiai turi būti nuspėjama? Vieta, kurioje atsirado arba gali atsirasti žala (Sprendimo *Bier* antrasis aspektas apskritai), ar tiesiog vieta, kurioje yra faktiškai nukentėjusio asmens interesų centras (kitaip tariant, tik maža to viso su žala susijusio klausimo dalis)?

59. Ieškovas ir Komisija teisingai pabrėžia, kad jurisdikcijos nuspėjamumas yra Reglamento Nr. 1215/2012 bendrasis reikalavimas. Jis iš tiesų nustatytas 15 ir 16 konstatuojamosiose dalyse, kuriose įtvirtinta, kad nukrypti nuo principo, pagal kurį jurisdikcija nustatoma atsižvelgiant į atsakovo nuolatinę gyvenamąją (buveinės) vietą [34], t. y. taikyti bet kokius alternatyvius jurisdikcijos pagrindus, galima tik „atsižvelgiant į glaudų ryšį tarp teismo ir bylos arba siekiant padėti tinkamai vykdyti teisingumą. Glaudaus ryšio reikalavimas [buvimas] turėtų užtikrinti teisinį tikrumą ir padėti išvengti galimybės pareikšti atsakovui ieškinį valstybės narės, kurios jis negalėjo pagrįstai numatyti, teisme. Tai ypač svarbu sprendžiant ginčus, susijusius su nesutartinėmis prievolėmis, kylančiomis iš privatumo ir asmeninių teisių, įskaitant šmeižtą, pažeidimų“.

[33] Nors vis tiek nebūtų aišku, kur būtų riba, kurią peržengus būtų laikoma, kad asmuo publikacijoje yra „pakankamai konkrečiai identifikuotas“, jeigu būtų pripažįstama, kad net jeigu asmuo nėra įvardytas, jis vis tiek gali būti susijęs.

[34] Taip pat žr. 2002 m. vasario 19 d. Sprendimą *Besix* (C-256/00, EU:C:2002:99, 52 punktas).

60. Vis dėlto, norint nuo šio teiginio pereiti prie šioje byloje siūlomo požiūrio, reikia sudaryti gana ilgą argumentų grandinę: i) atsakovas nebūtų galėjęs numatyti Lenkijos teismų jurisdikcijos, nes ginčijamoje publikacijoje ieškovas nebuvo įvardytas; ir todėl ii) atsakovas negalėtų žinoti jo tapatybės; atsakovas neturėtų galimybių žinoti jo nuolatinės gyvenamosios vietos; atsakovas negalėtų pagrįstai numatyti, kur galėtų būti ieškovo interesų centras.

61. Sutinku, kad tokia grandinė tikrai galėtų būti taikoma, jeigu *teismo vietos nuspėjamumo* klausimas būtų susiaurintas vien iki *ieškovo* tapatybės ir *nuolatinės gyvenamosios vietos* klausimo. Vis dėlto cituojamose konstatuojamosiose dalyse kalbama ne apie tokį „nuspėjamumą“. Tą nuspėjamumą turi užtikrinti bylos ir teismo glaudus ryšys, t. y. *objektyvus* bylos ir teismo vietos ryšys siekiant padėti tinkamai vykdyti teisingumą.

62. Turiu sutikti, kad, kiek tai susiję su interesų centro nustatymu, objektyvus aplinkybės, kurią geriausia vadinti ginčo „svorio centru“, nuspėjamumas yra susiaurintas iki nukentėjusiojo nuolatinės gyvenamosios (buveinės) vietos nustatymo [35]. Vis dėlto nemanau, kad Teisingumo Teismas turėtų toliau eiti šiuo keliu ir sukurti papildomų taisyklių, pagal kurias dar labiau nukrypstama nuo vertinimo, kurį iš tiesų reikia atlikti. Paprastai tariant, ginčo svorio centro pagrįstas nuspėjamumas neturėtų būti faktiškai pakeistas leidėjo žinojimu, kur yra nukentėjusiojo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta. Nors, kaip jau minėjau, visiškai sutinku su tuo, kad jurisdikcijos taisyklės turi būti nuspėjamos, nemanau, kad toks susiaurinimas padeda užtikrinti nuspėjamumą, kurį turėjo omenyje Reglamento Nr. 1215/2012 rengėjai.

63. Pirma, vertinant bet kurias asmenines teises reikia atsižvelgti bent į dvi aplinkybes: ne tik į nukentėjusios šalies faktinę arba socialinę padėtį ir jai padarytą žalą (t. y. į su nukentėjusiuoju susijusį aspektą), bet ir, tikriau sakant – visų pirma, į konkretaus pareiškimo faktiniame kontekste pobūdį, turinį bei apimtį (su pareiškimu, jo apimtimi ir poveikiu susijęs aspektas). Jurisdikcijos nuspėjamumą reikia vertinti atsižvelgiant būtent į šių aplinkybių derinį, o ne vien į nukentėjusiojo nuolatinės gyvenamosios (buveinės) vietos nuspėjamumą ar net žinojimą.

64. Kalbėdamas apie tai, galiu tik dar kartą [36] pritarti generaliniam advokatui P. Cruz Villalón, kuris tikrai pabrėžė nuspėjamumo ir teisinio tikrumo svarbą šiame kontekste [37]. Vis dėlto toks nuspėjamumas turėjo būti užtikrintas nustatant (objektyvų) *konflikto* svorio centrą, o ne vien (subjektyvų) *nukentėjusiojo* interesų centrą. Todėl gerbiamas kolega generalinis advokatas pasiūlė šį „svorio centro“ kriterijų sudaryti iš dviejų *kumuliacinių* elementų – pirmo, susijusio su ieškovu, ir antro, susijusio su ginčijamos informacijos pobūdžiu [38]. Valstybės narės teismai turėtų jurisdikciją tik jeigu ten būtų ieškovo interesų centras *ir* jeigu „ginčijama informacija [būtų] išreikšta tokiu būdu, kuris leistų protingai numatyti, kad ši informacija yra objektyviai susijusi su [ta valstybe nare]“ [39].

65. Iš tiesų iki šiol Teisingumo Teismas kalbėdavo vien apie pirmąjį iš šių dviejų veiksnių (ieškovo padėtį) ir visiškai neminėdavo antrojo (žalą tariamai keliančios medžiagos pobūdžio ir turinio). Vis dėlto šį tylėjimą reikia aiškinti, kaip aiškų antrojo kriterijaus svarbos atmetimą. Svarbu neužmiršti, kad bylose, kuriose priimti sprendimai *eDate* ir *Bolagsupplysningen*, išnagrinėtais atvejais

35 Apie tai kalbama šios išvados 36–42 punktuose.

36 Žr. mano išvadą byloje *Bolagsupplysningen ir Ilsjan* (C-194/16, EU:C:2017:554, 99–103 punktai).

37 Išvada sujungtose bylose *eDate Advertising ir kt.* (C-509/09 ir C-161/10, EU:C:2011:192, 58 punktas).

38 Ten pat, 59–66 punktai.

39 Ten pat, 60 punktas.

ginčijamose publikacijose ieškovai buvo įvardyti. Taigi buvo galima tiesiog daryti prielaidą, kad todėl ta informacija yra objektyviai svarbi ieškovų nuolatinėje gyvenamojoje (buveinės) vietoje, ir išsamiai nenagrinėti ginčijamos informacijos turinio bei pobūdžio.

66. Šiuo požiūriu atskaitos taškas yra konkrečios medžiagos pobūdis, turinys ir apimtis, vertinami atsižvelgiant į konkretų asmenį, ieškinį pareiškusį ieškovą. Ar gali būti laikoma, kad konkretus pareiškimas, atsižvelgiant į jo kontekstą, daro žalą konkrečiam ieškovui tam tikroje vietoje? Nuspėjamumas, kurio siekiama, yra pagrįsta galimybė numatyti konkrečią teismo vietą, atsižvelgiant į konkretų pareiškimą. Jo negalima susiaurinti iki konkretaus ieškovo tapatybės ir nuolatinės gyvenamosios (buveinės) vietos išankstinio žinojimo.

67. Antra, jeigu pripažintume, kad asmeninių teisių turinys ir bet koks joms galimas poveikis visų pirma turi būti apibrėžtas nacionalinėje teisėje ir kad tam, kad pareiškimu būtų padaryta žalos, svarbiausia yra pareiškimo turinys ir pobūdis, o ne tik tai, ar žinoma ieškovo tapatybė, būtų galima teigti, kad „geografiškai apibrėžtu“ pareiškimu (pirmiausia) gali būti pažeistos teisės jame nurodytoje „geografiškai apibrėžtoje“ vietoje. Jeigu kas nors internete paskelbtų pareiškimą, kad visi miesto X gyventojai yra automobilių vagys arba kad vienintelis darbas, kurį moterys iš Y puikiai atlieka, yra prostitucija, ar būtų keista, kad miesto X gyventojai arba moterys iš Y ginčytų tokius pareiškimus [40]?

68. Trečia, leidėjo subjektyvaus ketinimo dėl faktinės pažeidimą sudarančios publikacijos klausimas susijęs su šia aplinkybe. Vis dėlto nebūtina, kad interneto svetainė, kurioje buvo padarytas pažeidimas, būtų konkrečiai skirta atitinkamos valstybės narės visuomenei. Nors tokio subjektyvaus ketinimo reikalaujama, pavyzdžiui, pagal Reglamento
Nr. 1215/2012 17 straipsnio 1 dalies c punktą [41], jeigu šis reikalavimas būtų taikomas už vartojimo sutarčių srities ribų, kiltų įrodinėjimo problemų. Be to, kaip teisingai pažymi Lenkijos vyriausybė, tai būtų nesuderinama su atitinkamai 7 straipsnio 2 dalies ir 17 straipsnio 1 dalies skirtinga formuluote. Vis dėlto, atsižvelgiant į šioje byloje nagrinėjamo delikto pobūdį, tai bet kuriuo atveju neturėtų jokios prasmės. Iš tiesų Teisingumo Teismas jau padarė panašią išvadą, kai atsisakė taikyti panašų kriterijų kaip atsvarą sudėtinei jurisdikcijai su intelektinės nuosavybės pažeidimais susijusiose bylose [42].

69. Taip pat nesiūlyčiau faktiškai taikyti „ketinimų kriterijaus“ internetiniams deliktiniams pažeidimams [43]. Jeigu subjektyvų leidėjo ketinimą informacijos paskelbimo metu tikrai galima nustatyti, juo galima remtis tik kaip tam tikra aplinkybe. Vis dėlto ji nėra lemiama. Veikiau svarbu yra tai, ar, atsižvelgiant į įvairias objektyvias „nuorodas“, buvo galima pagrįstai nuspėti, kad internete paskelbta informacija konkrečioje teritorijoje kels „paskelbimo vertą susidomėjimą“, todėl skaitytojai toje teritorijoje bus skatinami ją perskaityti. Tarp tokių kriterijų

[40] Kita vertus, dėl „geografiškai apibrėžtų“ pareiškimų būtų galima teigti, kad tokie pareiškimai iš tiesų gali daryti poveikį miesto X gyventojų arba moterų iš Y reputacijai ne mieste X, o tik *kažkur kitur*, arba ne tarp moterų iš Y, o tarp *kitų asmenų*, nes miesto X gyventojai arba moterys iš Y greičiausiai žino, kad jie neteisingi, žinoma, išskyrus miesto X automobilių vagis ir moteris iš Y, kurios teikia tokio pobūdžio paslaugas. Vis dėlto remiantis šiais intriguojančiais argumentais būtų galima padaryti išvadą, kad vienintelė vieta, kurioje geografiškai apibrėžti pareiškimai gali kam nors daryti poveikį, yra už vietos, į kurią juose daroma nuoroda, ribų – tai labai primena Jára Cimrman eksternalizmo filosofiją. Arba taip pat galėtų būti teigiama, kad šiose vietovėse vieninteliai asmenys, kurių reputaciją iš tiesų galėtų paveikti tokie pareiškimai, yra tie, kurie nepriklauso atitinkamais pareiškimais išskirtoms (profesinėms) grupėms ir nepareiškia ieškinio dėl tokio pareiškimo, kas reikštų, kad jie kartu netiesiogiai duoda parodymus prieš save.

[41] Tas pats kriterijus nurodytas 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma I“) (OL L 177, 2008, p. 6) 6 straipsnio 1 dalyje. Jos aiškinimas su internetu susijusiose bylose pateiktas 2010 m. gruodžio 7 d. Sprendime *Pammer ir Hotel Alpenhof* (C-585/08 ir C-144/09, EU:C:2010:740).

[42] Žr. 2013 m. spalio 3 d. Sprendimą *Pinckney* (C-170/12, EU:C:2013:635, 42 punktas) ir 2015 m. sausio 22 d. Sprendimą *Hejduk* (C-441/13, EU:C:2015:28, 32 ir 33 punktai).

[43] Žr. jau generalinio advokato P. Cruz Villalón išvada sujungtose bylose *eDate Advertising ir kt.* (C-509/09 ir C-161/10, EU:C:2011:192, 62 punktas).

iš tiesų galėtų būti publikacijos turinys, interneto svetainės pradinis (aukščiausio lygio) domenas, joje vartojama kalba, rubrika, kurioje paskelbtas turinys, paieškos žodžiai, pateikti paieškos sistemoms, ir registravimas apsilankymų svetainėje [44].

70. Vis dėlto, kadangi šie argumentai yra susiję su Sprendime *Bier* nurodytu poveikio aspektu, t. y. su žalos atsiradimo vieta, gana logiška, kad juose daugiausia dėmesio skiriama objektyviam paskesniam konkrečios publikacijos poveikiui visuomenės požiūriu, ir jie nėra visų pirma susiję su pradiniais ir gana subjektyviais leidėjo ketinimais. Būtent vadovaujantis šia logika reikia, atsižvelgiant į Reglamento Nr. 1215/2012 16 konstatuojamąją dalį, įvertinti *bylos* ir *teismo aiškų objektyvų ryšį*, o remiantis juo, kaip atsvara beveik neribotai interneto turinio geografinei aprėpčiai, galima pateisinti jurisdikcijos taikymą [45].

71. Ketvirta, atsižvelgiant į tokią nuspėjamumo sampratą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui galima pateikti kelias gaires dėl jo antrajame klausime išvardytų kriterijų. Iš tiesų du pirmieji prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodyti kriterijai turi tam tikros reikšmės atliekant šį vertinimą: skaitytojai, kuriems skirta publikacija, ir kalba, kuria ji parengta. Vis dėlto, priešingai, nei teigia atsakovas, ir, atsižvelgiant į šiame skirsnyje jau išdėstytus argumentus, auditorija yra *objektyvus* veiksnys. Kitaip tariant, skaitytojai, kuriuos gali dominti tokia informacija ir kurie gali turėti galimybę su ja susipažinti, o ne kokiuose nors verslo planuose *subjektyviai* apibrėžta auditorija, interneto svetainėje pateiktų antraščių pobūdis ir skaičius arba leidėjo subjektyvus suvokimas.

72. Kita vertus, sunku suprasti, kaip, užuot vertinus kitus du prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytus kriterijus kaip su tokio ieškinio esme susijusias aplinkybes, jais remiantis būtų galima išspręsti tarptautinės jurisdikcijos klausimą. Tai visų pirma galima pasakyti apie pasiūlymą atsižvelgti į „laikotarpį, kai skundžiama internete paskelbta informacija buvo prieinama visuomenei“, arba į „asmenines ieškovo aplinkybes“. Abi šios aplinkybės, be abejonės, yra svarbios siekiant įvertinti žalą tariamai nukentėjusios šalies reputacijai, kuri atsirado dėl publikacijos. Vis dėlto jurisdikcijos lygmeniu jų vaidmuo yra gerokai labiau ribotas (arba jo iš viso nėra) – šiuo klausimu Reglamento Nr. 1215/2012 7 straipsnio 2 punkte tik reikalaujama, kad žala, dėl kurios ieškovas reiškia reikalavimus, būtų atsiradusi teismo vietoje.

73. Pagaliau, penkta, visas šias aplinkybes turi įvertinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Vis dėlto tarptautinės jurisdikcijos lygmeniu turėtų būti laikoma, kad nuspėjamumo klausimas iš tiesų yra susijęs su tuo, ar konkretus pareiškimas, atsižvelgiant į jo pobūdį, kontekstą ir apimtį, galėjo sukelti žalą konkrečiam ieškovui konkrečioje teritorijoje. Taigi, akivaizdu, kad kalbama apie konkrečios teismo vietos nuspėjamumą ir numatomumą. Jis neturėtų būti susiaurintas iki klausimo, ar konkretus leidėjas žinojo arba galėjo žinoti galimo nukentėjusiojo nuolatinę gyvenamąją (buveinės) vietą tuo metu, kai medžiaga buvo paskelbta internete.

74. Atsižvelgiant į tai ir į Teisingumo Teismui nurodytas aplinkybes, tikrai sunku manyti, kad, kai Vokietijos leidėjas internete paskelbė formuluotę „Lenkijos naikinimo stovykla Treblinkoje“, jis visiškai negalėjo nuspėti, kad kažkas Lenkijoje galėtų ginčyti tokį pareiškimą. Taigi, ko gero, buvo

[44] Ten pat, 63–65 punktai.

[45] Apskritai dėl Teisingumo Teismo jurisprudencijos ir raginimo panašų požiūrį taikyti su internetu susijusiose bylose žr., pavyzdžiui, Auda, A. G. R., „A proposed solution to the problem of libel tourism“, *Journal of Private International Law*, vol. 12, 2016, p. 115 ir 116; Reymond, M., „Jurisdiction in case of personality torts committed over the Internet: a proposal for a targeting test“, *Yearbook of Private International Law*, vol. 14, 2012/13, p. 217–221; arba Lutzi, T., *Private International Law Online*, Oxford University Press, Oxford, 2020, 5.85, 5.87–88 punktai.

galima suprasti, kad „vieta, kurioje atsirado žala“ dėl tokio pareiškimo, gali būti toje teritorijoje, ypač atsižvelgiant į tai, kad tas pareiškimas buvo paskelbtas kalba, kurią tikrai supranta daug žmonių už jos nacionalinės teritorijos ribų. Atsižvelgiant į šią logiką, nors visus šiuos klausimus galiausiai turi išnagrinėti nacionalinis teismas, sunku suprasti, kaip galima automatiškai atmesti jurisdikciją pagal Reglamento Nr. 1215/2012 7 straipsnio 2 punktą.

E. (Tarptautinė) jurisdikcija ir taikytina (nacionalinė) teisė

75. Bet kuriuo atveju, ko gero, nebuvo visiškai neįmanoma nuspėti, kad, jeigu dėl tokio internete paskelbto pareiškimo, kaip ginčijamas pagrindinėje byloje, atsirastų žala, ji galėtų būti teritoriniu požiūriu apibrėžta atsižvelgiant į jame daromą geografinę arba nacionalinę nuorodą. Šioje byloje nagrinėjamu atveju gana stebina, kad, atsižvelgiant į nagrinėjamą pareiškimą, jo pobūdį, paskelbimo trukmę ir aplinkybes, kuriomis jis buvo paskelbtas internete, šiuo pareiškimu galėjo būti pagrįstai pažeistos arba individualiai paveiktos bet kurio asmens asmeninės teisės.

76. Vis dėlto šie klausimai tikrai yra susiję su taikytina nacionaline teise ir jų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas dar nenagrinėjo. Jie susiję su tuo, ar ieškovas šioje byloje galėjo pagrįstai teigti dėl pavartoto pasakymo „Lenkijos naikinimo stovykla“ realiai patyręs žalos. Šis klausimas susijęs ne tiek su tarptautine jurisdikcija, kiek su bylos esme arba galimu poveikiu tai esmei, jeigu jis būtų vertinamas atskirai arba kaip pirminis klausimas kartu su teisės pareikšti ieškinį klausimu.

77. Žinoma, jurisdikcijos klausimus ir bylos esmę ne visada lengva griežtai atskirti. Be to, specifinėse su interneto publikacijomis ir asmeninių teisių pažeidimais susijusiose bylose tarptautinė jurisdikcija, ko gero, lemia ir taikytiną teisę. Kitaip nei kitose deliktinės (nesutartinių civilinės teisės pažeidimų) teisės srityse, nėra suderintų kolizinių nuostatų, taikomų ginčams, susijusiems su asmeninių teisių pažeidimais[46]. Taigi, kiekvienas kompetentingas teismas taiko savo nacionalines kolizines nuostatas, pagal kurias jis paprastai turi taikyti savo šalies materialinę teisę, visų pirma todėl, kad tame etape manoma, jog žala arba atitinkama jos dalis kilo jo aptarnaujamoje teritorijoje.

78. Vis dėlto tai nereiškia, kad taikytinos teisės lygmeniu, kiek tai susiję su galimu asmeninių teisių pažeidimu paskelbus informaciją internete vidaus rinkoje, „tinka bet kas“. Vietoj išvados norėčiau paminėti dvi aplinkybes, kurios galėtų būti svarbios prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui sprendžiant šį klausimą.

79. Pirma, gali būti naudinga priminti, kad pagal Direktyvos 2000/31/EB[47] 3 straipsnį „draudžiama, išskyrus pagal jo 4 dalį leidžiamų nukrypimų atvejus, elektroninės komercijos paslaugų teikėjui taikyti griežtesnius reikalavimus nei tie, kurie nustatyti valstybės narės, kur įsisteigęs paslaugų teikėjas, galiojančioje materialinėje teisėje“[48].

[46] 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“) (OL L 199, 2007, p. 40) nepateikta suderintų kolizinių nuostatų. Jo 1 straipsnio 2 dalies g punkte aiškiai nurodyta, kad privataus gyvenimo ir su asmeniu susijusių teisių pažeidimai, įskaitant garbės ir orumo įžeidimą, nepatenka į jo taikymo sritį.

[47] 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos direktyva) (OL L 178, 2000, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 25 t., p. 399).

[48] 2011 m. spalio 25 d. Sprendimas *eDate Advertising ir kt.* (C-509/09 ir C-161/10, EU:C:2011:685, 67 punktas).

80. Sprendime *Papasavvas* Teisingumo Teismas patikslino, kad šios direktyvos 3 straipsnis taikomas ir naujienų portalams, net jeigu jie gauna pajamų tik iš reklamos, taip pat su jų veikla susijusioms *nacionalinėms nuostatoms dėl civilinės atsakomybės už šmeižimą*[49].

81. Priešingai, nei teigia atsakovas, tai, kad Direktyva 2000/31 taikytina tokiose bylose kaip ši, nereiškia, kad Lenkijos teismai neturi jurisdikcijos. Vis dėlto akivaizdu, kad tai riboja bet kurio Sąjungos teismo, įgyvendinančio jurisdikciją pagal Reglamento Nr. 1215/2012 7 straipsnio 2 punktą, diskreciją kitoje valstybėje narėje įsisteigusio paslaugų teikėjo atžvilgiu, kiek tai susiję su sprendimu dėl tokios bylos esmės. Todėl bet kuris toks teismas, įskaitant Lenkijos teismus, turi patikrinti, ar, jeigu būtų taikoma jo nacionalinė teisė, susijusi su šmeižtu, atsakovui nebūtų taikomi griežtesni reikalavimai nei tie, kurie galioja atsakovo įsisteigimo vietoje[50] (šiuo atveju – Vokietijoje), jeigu netaikoma jokia išimtis pagal Direktyvos 2000/31 3 straipsnį[51].

82. Antra, tam, kad pagal Reglamento Nr. 1215/2012 7 straipsnio 2 punktą jurisdikciją turinčio teismo priimtas sprendimas (iš esmės tais atvejais, kai atsakovo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta nėra toje teritorijoje) būtų vykdytinas atsakovo atžvilgiu, toks sprendimas būtinai turi būti pripažintas kitoje valstybėje narėje, paprastai toje, kurioje yra atsakovo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta. Tokiu atveju atsakovas galėtų teigti, kad toks pripažinimas akivaizdžiai prieštarautų tos valstybės narės *viešajai tvarkai* pagal Reglamento Nr. 1215/2012 45 straipsnio 1 dalies a punktą.

83. Manau, kad tokiu atveju visiškai įmanoma, kad valstybės narės teismas, į kurį kreiptasi, atsisakytų pripažinti tokį sprendimą dėl gana paprastos priežasties. Taikytina nacionalinė teisė (jurisprudencija), kuria remiantis buvo priimtas toks sprendimas, labai skiriasi nuo to, kas galėtų būti laikoma bendro Europos susitarimo dėl asmeninių teisių dalimi.

84. Akivaizdu, kad valstybėse narėse šie klausimai sprendžiami skirtingai. Vis dėlto esminis asmeninių teisių elementas yra tai, kad jos iš tiesų yra *asmeninės*: jos turi būti vertinamos individualiai, atsižvelgiant į kontekstą, konkretaus asmens ir jo orumo požiūriu, o tai reiškia, kad kiekvienu konkrečiu atveju būtų vertinama konkreti sąsaja ir žala. Pagrindinėje byloje taikytinoje nacionalinėje teisėje (jurisprudencijoje)[52] šis bendras susitarimas pakeistas, kaip atrodo, nacionalistine bendrąja teisine prezumpcija arba greičiau fikcija: *Lenkijos* piliečio asmenį sudaro jo tautinis identitetas, tautinis orumas arba teisė į pagarbą Lenkijos tautos istorijos tiesai ir nacių naikinimo stovyklose išgyvenusiam lenkui daro poveikį tokie pareiškimai, kaip ginčijamas pagrindinėje byloje[53]. Vienos tautos praeityje kolektyviai padaryta skriauda pripažįstama esama ir būsima kolektyvine žala kitai tautai ir priklausymas tam tikrai tautai akivaizdžiai laikomas svarbesniu už asmenį.

[49] 2014 m. rugsėjo 11 d. Sprendimas *Papasavvas* (C-291/13, EU:C:2014:2209, 27–29 ir 32 punktai).

[50] Išsamiau žr., pavyzdžiui, De Miguel Asensio, P., *Conflict of Laws and the Internet*, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2020, 3.141–44 punktai; ir Lutzi, T., *Private International Law Online*, Oxford University Press, Oxford, 2020, 4.17–18.

[51] Kai yra įvykdytos Direktyvos 2000/31 3 straipsnio 4 dalyje nustatytos tokios išlygos taikymo *materialinės* ir *procesinės* sąlygos.

[52] Žr. šios išvados 8–10 punktus.

[53] Platesnis kontekstas ir politinė darbotvarkė, kurios dalis yra naujoji nacionalinė jurisprudencija, aptariami, pavyzdžiui, Hackmann, J., „Defending the „Good Name" of the Polish Nation: Politics of History as a Battlefield in Poland, 2015–18", *Journal of Genocide Research*, vol. 20, 2018, p. 587. Nacionalinės teisėkūros istorija apžvelgta Gliszczyńska, A. ir Jabłoński, M., „Is One Offended Pole Enough to Take Critics of Official Historical Narratives to Court?", *Verfassungsblog*, 2019/10/12, https://verfassungsblog.de/is-one-offended-pole-enough-to-take-critics-of-official-historical-narratives-to-court/, DOI: 10.17176/20191012-232358-0; ir Gliszczyńska, A. ir Kozłowski, W, „Calling Murders by Their Names as Criminal Offence – a Risk of Statutory Negationism in Poland", *Verfassungsblog*, 2018/2/01, https://verfassungsblog.de/calling-murders-by-their-names-as-criminal-offence-a-risk-of-statutory-negationism-in-poland/, DOI:10.17176/20180201-165352.

85. Be to, savaime suprantama, kad iš valstybėje narėje, į kurią kreipiamasi, nustatytos viešosios tvarkos gali išplaukti papildomų sąlygų, pavyzdžiui, dėl tinkamos pusiausvyros tarp saviraiškos laisvės ir asmeninių teisių apsaugos arba dėl nustatytų teisių gynimo priemonių proporcingumo [54].

86. Vis dėlto pagrindinis šio skirsnio, kaip ir visos šios išvados, aspektas yra tai, kad visos dėl kurio tokio sprendimo turinio nustatytos sąlygos yra susijusios su tokios bylos esme, o ne su tarptautinės jurisdikcijos klausimu. Suprantu, kodėl šioje byloje gali kilti pagunda nustatyti taisyklę, pagal kurią tik tiesiogiai internetinėje publikacijoje įvardyti asmenys apskritai gali remtis interesų centru grindžiama jurisdikcija. Vis dėlto, kaip siekiau paaiškinti ankstesniuose šios išvados skirsniuose, toks tariamai paprastas požiūris tik sukeltų problemų ateityje teisės srityje, kurioje jau ir taip netrūksta įtampos.

87. Bet kuriuo atveju, kaip jau taip pat bandžiau parodyti šiame baigiamajame skirsnyje, iš tiesų nėra jokios praktinės būtinybės sukurti tokias *ad hoc* taisykles. Su bet kurio tokio nacionalinio sprendimo probleminiu turiniu susijusius klausimus galima pagrįstai ir tiksliai išspręsti taip: juos tokios bylos nagrinėjimo iš esmės lygmeniu gali išspręsti pradinį ieškinį nagrinėjantis nacionalinis teismas, jeigu įsitikina, kad jo nagrinėjamai bylai taikytina Direktyva 2000/31, ir (arba) bet kurios valstybės narės, kurioje prašoma pripažinti tokį sprendimą, teismas – tokiu atveju gali būti taikoma Reglamento Nr. 1215/2012 45 straipsnio 1 dalies a punkte nustatyta su viešąja tvarka susijusi išimtis.

V. Išvada

88. Siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas, Lenkija) pateiktus prejudicinius klausimus:

– 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 7 straipsnio 2 punktas turi būti aiškinamas taip, kad nustatant interesų centru grindžiamą jurisdikciją nereikalaujama, kad internete paskelbtame tariamai žalingame turinyje būtų įvardytas konkretus asmuo,

– vis dėlto tam, kad nacionalinis teismas galėtų grįsti savo jurisdikciją šio reglamento 7 straipsnio 2 punktu, jis turi patikrinti, ar šį teismą ir nagrinėjamą bylą sieja glaudus ryšys, ir taip užtikrinti tinkamą teisingumo vykdymą. Konkrečiai kalbant apie internetines publikacijas, nacionalinis teismas turi užtikrinti, kad, atsižvelgiant į konkrečios internete skelbiamos medžiagos, vertinamos ir aiškinamos jos kontekste, pobūdį, turinį ir apimtį, galima teismo vieta būtų pagrįstai nuspėjama remiantis tuo, kur gali atsirasti tokios medžiagos sukelta žala.

[54] Visų pirma žr. 2018 m. liepos 19 d. *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) sprendimą byloje Nr. IX ZB 10/18 (DE:BGH:2018:190718BIXZB10.18.0), kuri keistai primena šią bylą.